

Ebeveynlik Stres Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması¹

The Parenting Stress Scale: The Validity and the Reliability Study

Didem AYDOĞAN², Yaşar ÖZBAY³

Öz

Bu çalışmanın amacı, ebeveyn olmaya ilişkin yaşanan stres düzeyini belirlemeye yönelik ölçek geliştirmektir. Araştırmaya en az bir çocuğa sahip olan 307 evli birey katılmıştır. Ebeveynlik Stres Ölçeği (ESÖ)'nin yapı geçerliliğini incelemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yaklaşımları kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktörlü bir yapı sergilediği bulunmuştur. İkinci olarak yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indekslerinin kabul edilebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($\chi^2/sd= 2.37$ (302.01/135=23.7, RMSEA=.06, CFI=.99, GFI=.85, NNFI=.89). Güvenirlik çalışmaları sonucunda ise Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak ölçekten 0 ile 72 arasında bir puan alınmakta olup puanların yüksekliği ebeveynlik stresinin yüksekliğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynlik, ebeveynlik stresi, aile ve çift danışmanlığı

Abstract

The aim of this study was to develop scale to determine the level of parenting stress. The participants of the study were composed of 307 married people who has at least one children. The construct validity of the parenting stress scale was examined via confirmatory factor analyses (CFA) and exploratory factor analyses. This scale shows a one-dimensional structure. Regarding construct validity, the results of CFA yielded an adequate fit for the one dimensional structure of $\chi^2/sd= 302.01 /135 = 2.37$, RMSEA= .06, CFI=.99, NNFI=.89, GFI=.85. The Cronbach's alphas were found as .96. The scale consisted of 18 items. The score interval of the scale is 0 to 72 and the higher the score is higher the level of parent's stress.

Key words: Parenting, parenting stress, family and couple counseling

Giriş

Tüm ailelerin işleyen bir sistemi vardır. Bu sistemi meydana getiren alt sistemlerin (karı-koca alt sistemi, anne-baba alt sistemi, anne-çocuk/baba-çocuk alt sistemi gibi) arasındaki etkileşimler, sınırlar, sistemler arasındaki karşılıklı etkiler sağlıklı bir aile örüntüsünü anlamada önemli bir etkidir. Aile içerisindeki bu sistemi etkileyen durumlardan biri de ebeveyn olmaya ilişkin yaşanan strestir. Ebeveynlik, yetişkin yaşamındaki önemli sorumluluklardan biridir. Ebeveynlik rolünün yerine getirilmesi ya da getirilmesindeki engeller stresin özel bir alanı olan ebeveynlik stresinin yaşanmasına neden olabilir. Bu bağlamda ebeveynlik stresi anne-baba olmayla ilişkili, çocuk sahibi olmanın gerektirdiği görevlere karşı uyum sağlamaya dönük yaşadıkları fizyolojik ve psikolojik tepkilerden oluşan bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Deater-Deckard, 1998). Bir başka tanımlamada ise; ebeveynlik stresi, ebeveynliklerine destek olarak onlara uygun kaynaklardan yararlanmada ebeveynleri cesaretlendiren ve enerji veren motivasyonel bir değişken olarak ele alınmaktadır (Abidin, 1989). Sistem yaklaşımı bağlamında düşünüldüğünde ebeveynlik stresinin yalnızca anne-baba ve çocuk ilişkisini değil; aynı zamanda aile sistemini ve aile işlevselliğini olumsuz yönde etkileyen bir durum olduğu söylenebilir.

1 Bu çalışma, Prof. Dr. Yaşar Özbay'ın danışmanlığında, Gazi Üniversitesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda hazırlanan doktora tezinin bir bölümüdür.

2 Yrd. Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D., Türkiye, didemaydogan42@gmail.com

3 Prof. Dr., Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D., Türkiye, yasar.ozbay@hku.edu.tr

Ebeveynlik stresinin nedenlerini ve etkilerini değerlendirmek için iki yaklaşım benimsenmiştir: Bunlardan biri; anne-baba-çocuk ilişkisi ve diğeri ise; günlük yaşamda karşı karşıya kalınan zorlanmalardır. Her iki yaklaşım da ebeveynlik stres nedenleri ve etkileri hakkında birbirlerine alternatif ve tamamlayıcı niteliktedir (Deater-Deckard, 1998). Bu şekilde ebeveynlik stres teorisinin ebeveyn, çocuk ve ebeveyn-çocuk ilişkisi olarak üç bileşeninden söz edilmektedir. Ebeveyn açısından kaynaklanan stres genellikle anne babanın yaşadığı depresyon veya anksiyete bozukluklarından kaynaklanmaktadır. Çocuk açısından bu durum, çocuğun davranış problemleriyle açıklanmaktadır. Ebeveyn-çocuk ilişkisi açısından ise ilişkide yaşanan çatışmalardan kaynaklanmaktadır. Bu üç alanda yaşanan stres durumu ebeveynlik sorumluluğu ve görevinin etkinliğini ve kalitesini azaltmaktadır (Deater- Deckard, 1998).

İlgili literatür incelendiğinde Abidin (1992) ve Belsky'nin (1984) ebeveynlik stresini açıklamaya dönük yaklaşımları dikkat çekmektedir. Abidin (1989), ebeveynlik stres teorisinde ebeveynlik rolünü ve ebeveynin kişiliği aracılığıyla etkili değişkenleri ele almıştır ve ilk olarak Ebeveynlik Stres İndeksini geliştirmiştir. Abidin'in (1995) ebeveynlik stres yaklaşımı, Bronfenbrenner'in sosyal-ekolojik yaklaşımı bağlamında ebeveynlik stresine doğrudan ve dolaylı etki eden potansiyel durumları açıklamaktadır. Bu şekilde Abidin (1995), ebeveynlik stresi için üç önemli kaynak tanımlamıştır: Bunlar (i) Çocuğun özellikleri, (ii) Ebeveynlik özellikleri, (iii) Durumsal-Demografik Yaşam Stresidir. Bu özellikler tek tek incelendiğinde çocuğun özellikleri; çocuğun uyumu, gelişimsel problemleri, hiperaktivite düzeyi gibi faktörleri içerdiği söylenebilir. Bununla birlikte ebeveynlik özellikleri ise, anne ya da babanın depresyon düzeyi, çocuğa bağlanma, bir ebeveyn olmaya ilişkin yetersizlik hissi ve eş ile olan ilişkidir. Durumsal (günlük) yaşam stresi (ebeveynin diğer yaşam rolleri üzerinde ebeveynliğini etkileyen) ise; örneğin iş değişimini, ebeveyn sağlığını, sosyal destek ya da dışlanmayı, eş ilişkilerini (eş ya da ilişkisel çatışma), taşınma, evlilik, boşanma ya da aileden bir kişinin kaybı gibi durumları içermektedir. Tüm bu özelliklerin sağlıklı aile işleyişi üzerinde önemli bir unsur olduğu söylenebilir.

Belsky (1984), ebeveynlik stresini anlamaya yönelik modelinde ebeveynliğin, ebeveynin kendi gelişimsel geçmişi, ebeveynin kişiliği, evlilik ilişkileri, ebeveynin işi, ebeveynin sosyal ağları ve çocuğun özelliklerinden etkilendiğini belirtmektedir. Ebeveyn çocuk etkileşiminde bu model sosyal, çevresel, davranışsal ve gelişimsel değişkenleri ele alır. Bu bağlamda Belsky (1984), ebeveynlik fonksiyonunda üç önemli belirleyici olduğunu belirtmiştir: Bunlar (i) Anne babanın kendi psikolojik kaynakları, (ii) Çocuğun özellikleri ve (iii) Stres ve destekte bağlamsal kaynaklardır. Belsky'in (1984) ebeveynlik tanımı; ebeveyn duyarlılığı, ebeveyn olumsuzluğu ve ebeveyn rol performansını içermektedir. Ebeveyn duyarlılığı; ebeveynin çocuğun ihtiyaçlarına karşı uyum sağlama ve tutarlı tepkiler vermesini içerir. Ebeveyn olumsuzluğu, düşmanca ebeveynlik davranışlarıyla meşgul olmayı ve çocuklarına karşı ebeveynlerin olumsuz duygulara sahip olmasıdır. Ebeveynlik rol performansı ise yalnızca ebeveyn olarak kendi rollerine ilişkin ebeveynlik davranışlarında davranışsal göstergedir. Belsky, Robbins ve Gamble (1984), üç kavramsal bağlamı ele almaktadır. Bir ebeveynin sosyal ağları, ebeveynlik niteliği ve iş bağlılıklarıdır. Bu kavramsal faktörlerin ebeveynlik üzerindeki etkisi üç şekilde olmaktadır. Bunlar; duygusal destek sağlama (örneğin psikolojik iyi oluşu güçlendiren ve bir ebeveynin kendini iyi hissetmesini sağlayan nitelikli arkadaşlıklar), araçsal ve pratik yardım (örneğin çocuklar için sağlanan bilgi), bir ebeveynin ebeveynlik rolüne bağlılığını etkileyen ve uygun olmayan davranış ve ebeveynlik katılımındaki pozitif sosyal beklentileri içerir. Belsky (1984), zor çocuğun ebeveynliği negatif yönde etkilediğini ama yalnızca çocuğun özellikleri değil sosyal ağlar ve eşler arasındaki desteğin ve ebeveynin işinin de ebeveynlikteki strete belirleyiciler olduğunu belirtmiştir.

Ebeveynlik stresinin çocuğun sahip olduğu gelişimsel özellikler bağlamında anlamaya çalışmak oldukça önemlidir. Hemen hemen her çocuk anne ve baba için bir stres kaynağı olabilir. Ebeveynlik stresiyle ilgili literatürde gelişimsel geriliğe sahip ve davranış problemleri olan çocukların ebeveynlerinin yaşadığı stres durumunu ele alan pek çok çalışma vardır (McPherson, Lewis, Lynn, Haskett ve Behrend, 2008; Pisterman, Firestone, Mcgrath, Goodman, Webster ve diğ., 1992; Tahmassian, Anari ve Fathabardi, 2011; Walker, 2000). Williford, Calkins ve Keane (2007), 430 annenin ebeveynlik stresini incelemiş oldukları araştırmada, çocuklarının dışsallaştırılmış davranış problemlerinin annelerin ebeveynlik stresi düzeyini arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan bir başka araştırmada ise otizmli çocuğa sahip olan anne ve babaların yüksek düzeyde ebeveynlik stresine sahip olduğu aynı zamanda annelerin babalara göre daha fazla ebeveynlik stresi yaşadıkları sonucu elde edilmiştir (Dabrowska ve Pisula, 2010).

Bununla birlikte; araştırmalar yaşanan ebeveynlik stresine karşı sosyal desteğin önemli olabildiğini göstermektedir. Örneğin, Walker (2000), anne ve babaların hem çocuğun özellikleri hem de ebeveyn olmayla ilişkili yaşadıkları duruma yönelik alınan informal destek yardımının ebeveynlik stresinde önemli bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Anneler, aile üyelerini yakın ve destekleyici olarak algıladıklarında ebeveynlik stres düzeyleri daha da düşmektedir (Margarit ve Kleitman, 2006). Tahmassian ve arkadaşları (2011), İranlı anneler üzerinde yaptıkları çalışmada da annelerin öz-yeterliği ve alınan sosyal destek arttıkça ebeveynlik stresinin azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte; aynı çalışma içerisinde ebeveynlik stresinin yordayıcıları olarak annelik öz-yeterliliği, benlik saygısı, ebeveyne bağlanma, sosyal destek ve çocuğun davranışsal problemlerinin ebeveynlik stresini açıkladığını ama en çok annelerin ebeveynlik stresinde çocuğun davranışsal problemlerinin etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlikte bağlamsal faktörlerin içinde ebeveynlik stresi, aile büyüklüğü, iş, negatif yaşam olayları, sosyo-ekonomik durum ve kültürel faktörler tarafından etkilenmektedir. Ailedeki risk faktörü de aynı zamanda ebeveynlik stresi için güçlü bir yordayıcıdır (Raikes ve Thompson, 2005). Ebeveynlik stresi, evde bulunan çocukların sayısı ve ev içerisindeki iş yüküyle artmaktadır (Östberg ve Hagekull, 2000). Bunun yanı sıra düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olan ebeveynler, yüksek düzeyde psikolojik sıkıntı çekmekte ve kültüre karşı yabancılaşmaktadır (Emmen ve diğ., 2013). Bununla birlikte yapılan bazı araştırmalar ebeveynlik stresinin yaş ile ilişkisinin olabileceğini yaşça daha büyük olan anneler, daha genç olan annelere kıyasla daha az ebeveynlik stresine sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır (Österbg ve Hagekull, 2010). Yapılan bu araştırmalar, ebeveynlik stresinin bireysel, kültürel ve çocuk ile ilişkili özelliklere bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir.

Stresin fiziksel ve duygusal sağlık üzerindeki etkileri yanında doğrudan ya da dolaylı olarak evlilik niteliği üzerinde de etkileri bulunmaktadır (Bodenmann, 2005, Bodenmann ve diğ., 2006; O'Brien ve diğ., 2009). Ebeveynlik stresinin kronik bir boyutta olması, evlilik ilişkisi için bir risktir. Bunun yanı sıra düşük düzeyde yaşanan ebeveynlik stresi, anne-baba olmaya ilişkin görev ve sorumlulukları yerine getirilmesinde motivasyonel kaynak olabilir. Yaşanan ebeveynlik stresi yalnızca çocukla olan etkileşimde değil; aynı zamanda bireyin hem kendi yaşamı üzerinde hem de evlilik ilişkisi üzerinde de olumsuz etkisinin olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur. Gülaldı (2010), serebral palsi (SP) ve otizmli çocuğa sahip olan annelerin ebeveynlik stres düzeylerini yüksek bulmuş, annelerin ebeveynlik stresleri arttıkça yaşam doyumlarının düştüğü sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte, Pedro, Ribeiro ve Shelton (2012), eşlerin ebeveynlik doyumları ve partnerlerin ebeveynlik uygulamaları (duygusal destek, kontrol etme ve reddetme) arasındaki ilişkide aracı olarak birlikte ebeveynlik davranışın rolünü incelemişlerdir. Yapılan araştırmada işbirlikçi ebeveynlik davranışının eşlerin evlilik doyumunu ve partnerlerin ebeveynlik uygulamaları (duygusal

destek, kontrol etme ve reddetme) arasındaki ilişkiye aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka araştırmada ise, Lawee ve arkadaşları (1996), normal gelişim özelliğinde çocuklara sahip olan ebeveynlerle yaptıkları araştırmada ebeveynlerin psikolojik iyi olma hali hem evlilik ilişkisi üzerinde hem de ebeveynlik stresinde etkili olabildiği sonucuna ulaşmışlardır. Brown (2012), tarafından yapılan bir başka çalışmada ise otizmlili çocuğa sahip olan ailelerde ebeveynlik stresi ile ilişki doyumunu arasında negatif ilişki bulunmuştur. Britner, Morog, Pianta ve Marvin (2003), yaşları 15 ile 55 ay arasında değişen SP hastalığı çocuğa sahip olan 87 anne üzerinde evlilik doyumunu, sosyal destek ve ebeveynlik stresini incelemiştir. Araştırmada şiddetli ya da orta düzeyde SP'li çocuğa sahip olan anneler, daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşamaktadırlar. Bununla birlikte ebeveynlik stresi ile destek ihtiyacı hissetme arasında pozitif ilişki bulunurken aynı zamanda ebeveynlik stresi evlilik doyumunu, evlilik niteliği hem de ebeveynlik destek kaynaklarından yardımseverlik algısıyla negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

Ebeveynlik stresine ilişkin ilgili kuramsal açıklamalara ve yapılan araştırmalara dikkat edildiğinde ebeveynlik stresinin pek çok faktör ile ilişkisinin olduğu görülmektedir. Çocuktan kaynaklanan özellikler, sahip olunan bireysel özellikler, ebeveynin sahip olduğu ilişkisel kaynaklar, içinde buldukları sosyo-kültürel bağlam ebeveynlik stresi üzerinde önemli bir etkenler olduğu görülmektedir. Sistemik ve gelişimsel açıdan bakıldığında, ebeveynlerin yaşadıkları bu stres durumu bireyin hem kendi çocuğuyla iletişimini hem de çift ilişki sistemini çok boyutlu olarak etkilemektedir. Buna dayalı olarak evlilik ilişkisinde yaşanan bu ebeveynlik stresinin düzeyinin bilinmesi, bu strele başa çıkmada ebeveynlik rol ve sorumluluklarının yerine getirilmesi açısından önemlidir.

Ebeveynlik Stres Ölçeğinin Geliştirilme Gereksinimi

İlgili literatür incelendiğinde aile ilişkileri içerisinde stres durumunu değerlendirme ve anne-babalık becerilerini ve ebeveynlik rollerini anlamaya yönelik ölçme araçlarının var olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin; Kaner (2001), engelli çocuğa sahip ailelerin yaşadığı stresi değerlendirmek amacıyla Aile Stresini Değerlendirme Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanmasını yapmıştır. Bununla birlikte; kültüre uyarlaması yapılan bir diğer çalışma da 12-36 aylık çocuğu olan anneler üzerinde Anne Babalık Becerileri'ni değerlendirmeye yönelik ölçme aracıdır (Elibol, Mağden ve Alpar, 2007). Bir diğer çalışma ise, bireyin ebeveynlik rolünde kendisini ne derece yeterli gördüğü, rolünden aldığı doyum, rolüne yatırımı ve diğer yetişkin rolleri ile arasında ne derecede denge kurduğunu ölçmek amacıyla kültüre uyarlaması yapılan, Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'dir (Güler ve Yetim, 2008).

Bununla birlikte literatürde var olan ölçme araçlarından en sık kullanılanlardan biri Abidin (1995), tarafından geliştirilen Ebeveyn Stres İndeksi'nin (PSI) olduğu dikkat çekmiştir (McPherson ve diğ., 2008; Pisterman ve diğ., 1992; Tahmassian ve diğ., 2011; Walker, 2000). Bu ölçme aracı, gelişimsel rahatsızlığı olan çocuklara sahip anne-babaların yaşadıkları ebeveynlik stresini değerlendirmektedir. Ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışması ise Mert, Hallıoğlu, Ankaralı ve Çamdeviren (2008) tarafından yapılmıştır. Aynı zamanda ölçeğin Abidin (2012), tarafından revize edilmiş versiyonu, Çekiç, Akbaş ve Hamamcı (2015) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. Bunun yanı sıra literatürde, Devine ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışma da kronik rahatsızlığa sahip olan anne babaların yaşadıkları stres durumuna ilişkin yaşanan ebeveynlik stres durumunu ölçmektedir. Aynı zamanda literatürde, Cooper ve arkadaşları (2009) tarafından geliştirilen Ebeveynlik Stres Ölçeği'ne de rastlanmıştır. Ancak ilgili literatür içerisinde, ebeveynlik stresini ölçmeye yönelik, ölçme araçlarının daha çok gelişimsel rahatsızlığı olan çocukların anne babalarının ebeveynlik stresini ölçmek amacıyla geliştirildiği görülmektedir.

Bunun yanı sıra, Ebeveynlik Stresi yalnızca gelişimsel rahatsızlığı olan çocuk sahibi olmayla ilgili olarak değil; normal gelişimsel özellikte çocuğa sahip anne babaların da yaşayabilecekleri bir durumdur. Literatürde ilköğretim çağında çocukları olan anne babaların stres düzeyini ölçmeye yönelik rastlanan tek ölçme aracı Özmen ve Özmen (2012) tarafından geliştirilmiş olup, bu ölçek anne babaların stres düzeyini tek boyutta değerlendirmektedir. Tüm bu yapılan çalışmalar dikkate alındığında, kültürel aile yapısı ve ilişkilerini göz önüne alan ebeveynlik stresini belirleyen ölçme araçlarının oldukça sınırlı olduğu dikkat çekmektedir.

Ailelere sunulması planlanan müdahale ve yaklaşımların etkili olabilmesi için onların yaşadığı stres düzeyinin belirlenmesi, nedenlerinin ortaya konulması ve bunlarla nasıl başa çıkacağına bilinmesi aile işlevselliği açısından önemlidir. Aynı zamanda Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanının hızla gelişmekte olan bir alan olduğu özellikle aile ve çift alanındaki çalışmaların arttığı dikkat çekmektedir. Ancak araştırmalarda özellikle de kültüre uygun geliştirilmiş olan ölçme araçlarına oldukça gereksinim duyulduğu açıktır. Bu açıklamalar dikkate alınarak kültüre özgü bir ebeveynlik stres ölçeğinin olması önemli bir gerekliliktir. Buradan hareketle, bu çalışmada ebeveyn olmaya ilişkin yaşanan stres düzeyini belirlemeye yönelik Ebeveynlik Stres Ölçeği geliştirmek amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın çalışma grubu, veri toplama araçları ve çalışmaya ilişkin işlem süreci hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırma Grubu

Araştırma grubundaki anne ya da babalar Ankara'da düşük sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ilköğretim okulundaki çocuklara sahip kişilerden oluşmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan anne ya da babalar seçkisiz olarak belirlenmiş olup, anne ya da babaların gönüllü olarak araştırmaya katılmaları dikkate alınmıştır. Bu şekilde araştırmanın çalışma grubu 156 (%50.8) erkek ve 151 (%49.2) kadın olmak üzere 307 evli bireyden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş aralığı 22-53 arasında değişmekte olup yaş ortalamaları $X = 37.44$ 'dür (Ss:5.48). Eğitim durumu açısından katılımcıların 82'si (%26.7) ilköğretim, 67'si (%21.8) ortaöğretim, 104'ü (%33.9) lise, 24'ü (%7.8) önlisans ve 26'si (%8.4) üniversite mezunudur. Katılımcıların evlilik süreleri ortalamaları 14.61 (Ss:4.49) olup, katılımcıların çocuk sayıları 1 ila 5 arasında değişmektedir ve en fazla iki çocuğa (n=174, % 56.7) sahiptirler. Aynı zamanda araştırma grubundaki ebeveynlerin sahip olduğu çocuklardan 40 (%9.8)'i bir rahatsızlığa sahiptir.

Veri Toplama Araçları

Ebeveynlik Stres Ölçeği: Bu ölçek; normal gelişime sahip çocukların anne babalarının ebeveyn olmaya ilişkin olarak yaşamış oldukları stres durumunu ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 18 maddeden oluşmaktadır ve ebeveyn, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocuğun özelliklerini içeren tek boyuttan oluşan bir yapıdadır. Ebeveynlik Stres Ölçeği, 0 (Hiç Tanımlamıyor), 4 (Çok iyi tanımlıyor) olmak üzere Likert tipi değerlendirilen bir ölçme aracıdır. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 0-72 arasında olup puanın yüksekliği, yüksek ebeveynlik stres düzeyini göstermektedir. Ölçek en az bir çocuğa sahip ilköğretim ve üzeri eğitim düzeyinde anne-babalara kolayca uygulanabilen bir ölçme aracıdır. Ebeveynlik Stres Ölçeğinin geliştirilme sürecinde aşağıdaki işlem basamakları takip edilmiştir:

1. Ölçülecek kavramın tanımlanması: Bu araştırma kapsamında kavramsal olarak ebeveynlik stresi, ebeveynliklerine destek olarak onlara uygun kaynaklara yararlanmada ebeveynleri cesaretlendiren ve enerji veren motivasyonel bir değişken olarak tanımlanmıştır (Abidin, 1989). Araştırmada ebeveynlik stresinin kavramsallaştırılmasında teorik Abidin (1989) ve

Deater-Deckard'ın (1998) ebeveynlik stresine ilişkin açıklamaları temel alınmıştır. İlgili bu açıklamalara dayalı olarak madde havuzu oluşturulmuştur.

2. Madde Havuzunun Oluşturulması: Ölçek içerisinde madde havuzunun oluşturulmasında iki farklı yöntemden yararlanılmıştır. İlk olarak, Ebeveyn Stres Teorisindeki (Deater-Deckard, 1998) ilgili açıklamalar bu ölçeğin madde havuzunun oluşturulmasında temel alınmıştır. Ebeveyn Stres teorisinde; ebeveyn, çocuk ve ebeveyn-çocuk ilişkisi olarak ebeveynlik stresinin üç bileşeninden söz edilmektedir. Ebeveyn açısından kaynaklanan stres genellikle anne babanın yaşadığı depresyon veya anksiyete bozukluklarından kaynaklanmaktadır. Çocuk açısından ise, çocuğun davranış problemleri ebeveyn stresine neden olmaktadır. Ebeveyn-çocuk ilişkisinde bozulma ise ilişkide yaşanan çatışmalardan kaynaklanmaktadır. Bu üç alanda yaşanan stres durumu ebeveynlik sorumluluğu ve görevinin etkinliğini ve kalitesini azaltmaktadır. Bu durum anne baba açısından karşılıklı ilişkideki sıcaklık ve sevginin azalması, disiplinin artışı ve çocuğa karşı hoşnut olmayan duygular besleme, ebeveynlik rolünde isteksizlik, ebeveynlik rolünün kalitesinde bozulmalara neden olabilmektedir. Çocuk açısından ise; duygusal ve davranışsal problemlerin ortaya çıkmasına ve çocukta saldırganlık, uyum problemleri, anksiyete ve kronik mutsuzluk gibi problemlerin yaşanmasına neden olmaktadır. İkinci olarak Abidin (1995), tarafından geliştirilen Ebeveynlik Stres İndeksinin (PSI) orijinal formu incelenmiştir. Bu yöntemlerle birlikte ilgili teorik yaklaşım, bu konuyla ilgili yapılmış olan araştırma sonuçları ve var olan ölçme araçlarının incelenmesinden sonra ebeveynlik, ebeveyn-çocuk, çocuğun özelliklerini içeren 36 madde oluşturulmuştur.

3. Maddelerin Ölçek İçindeki Düzeninin Belirlenmesi: Ölçeğin geliştirilme sürecinde hazırlanan 36 madde ölçek içerisinde rastgele yerleştirilmiştir ancak aynı ifadeyle başlayan cümlelerin alt alta gelmemesine dikkat edilmiştir.

4. Uzman Görüşü: Uzman görüşü her bir maddenin uygunluğu, anlaşılabilirliğini değerlendirme açısından ölçek geliştirme sürecinde önemlidir (DeVellis, 2014). Hazırlanan ölçek maddelerinin anlaşılabilirlik ve uygunluk açısından değerlendirilmesi evlilik ve aile danışmanlığı alanında çalışan, stres ve başa çıkma konularında araştırmalarda bulunan Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanı içerisinde iki uzman tarafından incelenmiştir. Aynı zamanda ölçek maddelerinin ölçme ve değerlendirme kriterleri açısından madde yazım uygunluğunu değerlendirmek üzere bir uzman tarafından incelenmiştir. Bu şekilde anlamsal ve teorik açıdan uygun olmayan maddeler incelenerek ilgili yerler düzeltilmiştir.

5. Deneme Formunun Hazırlanması: Uzman görüşü doğrultusunda ölçek formunda ilgili düzenlemeler yapılarak deneme formu hazırlanmıştır. Deneme formu 36 maddeden oluşmaktadır. Forma aynı zamanda ölçeğin nasıl cevaplanacağına ilişkin ilgili açıklama eklenmiş olup anne babaların birden fazla çocuğa sahip olmaları durumu da göz önüne alınarak yönergeye özellikle "çocuklarına her türlü bakımı sunmada en fazla güçlük yaşadıkları çocuğunu düşünerek" ölçeği cevaplamaları istenmiştir. Hazırlanan deneme formu, iki ebeveyne görüşme yöntemiyle uygulanmıştır. Bu şekilde ölçek içerisinde anlaşılmakta zorluk çekilen maddeler tekrardan düzeltilmiştir.

6. Asıl Uygulamanın Yapılması: Deneme formuna ilişkin olarak yapılan son düzeltmelerden sonra, ölçeğin asıl uygulaması toplam 327 ebeveyn üzerinde gerçekleştirilmiştir. Hedeflenen gruptaki veri toplama süreci, Ankara sınırları içerisinde bir ilköğretim okulunda yapılmıştır. Ölçme aracı, seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılarak okuldaki öğrenciler aracılığıyla anne ya da babalara ulaştırılmıştır.

Veri Analizi

Ölçeğin veri analizi sürecine geçmeden önce, veri setinde sırasıyla yanlış girilen veriler ve eksik değer örüntüsü için frekans dağılımları incelenmiştir. Eksik değer örüntüsü incelendiğinde kayıp değerler de dikkate alınarak beş ve daha fazla boş gözenek olduğu için 20 denek analiz dışı bırakılmıştır. Aykırı değerler aynı zamanda incelenmiş olup puanlar Z puanına çeviri işleminden sonra $+,-3.29$ 'dan büyük olan maddeye rastlanılmamıştır. Bu incelemelerin ardından ölçeğin yapı geçerliliği çalışmaları yapılmıştır. Yapı geçerliliği çalışmaları kapsamında ölçeğe ilişkin Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) teknikleri kullanılarak yapı özelliği incelenmiştir. Aynı zamanda açıklayıcı faktör analizinden elde edilen yapıyı test etmek üzere aynı grup üzerinde doğrulayıcı faktör analizi tekniği kullanılmıştır. Bununla birlikte ölçeğe ilişkin madde toplam korelasyonları ve güvenirlik hesaplamaları için iç tutarlılık katsayısı incelenmiştir.

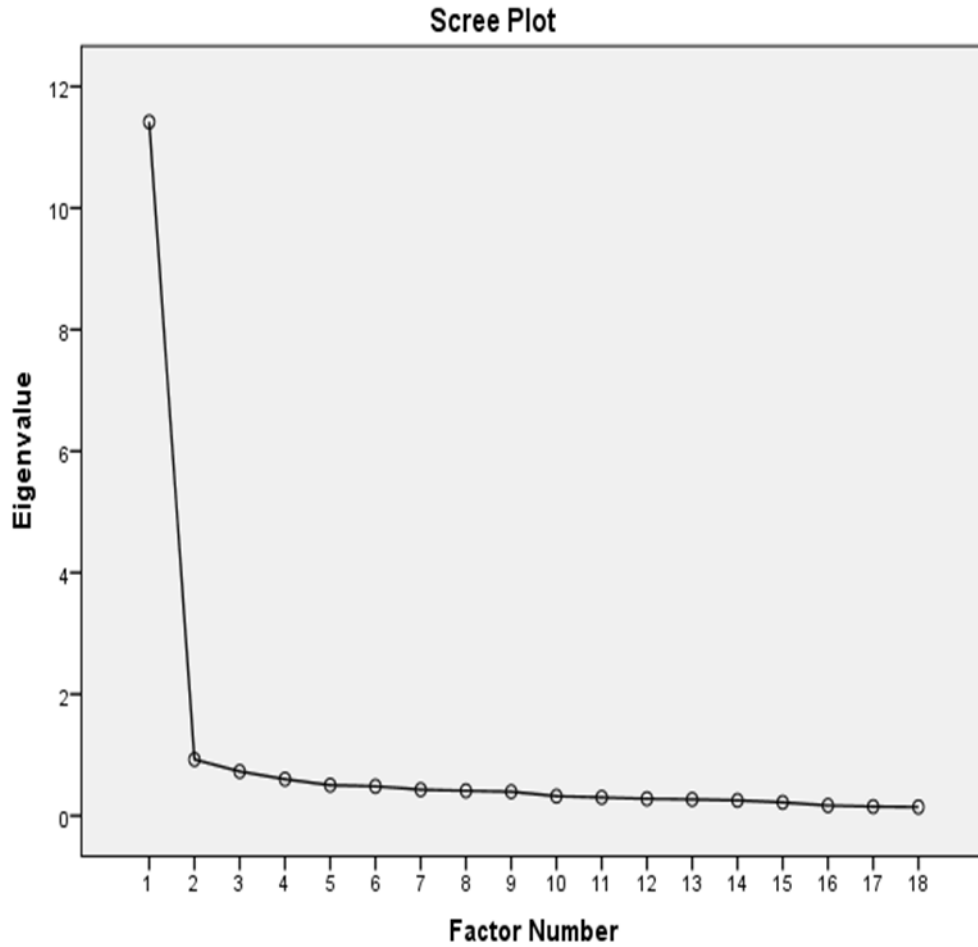
Bulgular

Ebeveynlik Stres Ölçeği'nin Yapı Geçerliliğine Ait Bulgular

Ebeveynlik Stres Ölçeği'nin yapı geçerliliğini incelemek amacıyla, Açıklayıcı Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizi teknikleri kullanılmıştır. Açıklayıcı faktör analizinde, en sık kullanılan faktörleme tekniklerinden biri olan temel bileşenler analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Temel bileşenler analizinin yapılma nedeni ise yapının tek ya da daha fazla alt boyutu olup olmadığını belirlemektir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010).

İlk olarak 36 madde üzerinde maddeler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu bağlamda maddelerin ikiyeşerli ilişkileri incelendiğinde, birbirleriyle yüksek derecede ilişki gösteren maddelerin olduğu bir başka ifadeyle çoklu bağlantı probleminin olduğu görülmektedir. Aynı zamanda uygulama esnasında iki maddenin hedef kitle açısından anlaşılmasında bir zorluk yaşandığı görülmüştür. Tabachnick ve Fidell (1996) çoklu bağlantı problemlerinin olduğu durumlarda analize giren değişkenlerden bir ya da daha fazla değişkenin modelden çıkartılmasını önermektedir. Bu durum maddelerin ölçeğin yapısına ilişkin katkısının yanlış bir şekilde yorumlanmasına ve sonuç çıkartmalara neden olabileceğinden bu şekilde yüksek ilişki gösteren 18 maddenin çıkartılmasına karar verilmiştir. Bu şekilde madde çıkartmadan sonra ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olabileceği sayıltısı da güçlenmiştir.

Kalan 18 madde üzerinden yapılan açıklayıcı faktör analizi sürecine ilişkin bilgi aşağıda verilmiştir. Faktör analizi için veri yapısının uygunluğunu değerlendirmek amacıyla KMO değeri incelenmiştir. KMO değeri, .96 olarak bulunmuş olup veri yapısının faktör analizi yapabilmek için yeterli olduğu belirlenmiştir. KMO değerinin .90'dan büyük olması mükemmel değer olarak değerlendirilmektedir (Tavşancıl, 2005). Barlett testi sonuçları incelendiğinde ise elde edilen Ki-Kare değerinin (X^2) $p < .01$ düzeyinde manidar olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ölçeğe ilişkin olarak yapılan temel bileşenler analizi ve döndürme yaklaşımından sonra elde edilen özdeğeri 1'in üzerinde olan bir bileşen elde edilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi için tek faktör önerilmektedir. Tek bileşenin özdeğeri 11.14 olup, tek faktörün varyansa yaptığı katkı ise % 63.43'tür. Aynı zamanda faktör yapısı için karar verirken yamaç-birikinti (scree plot) grafiği de incelenmiştir (Şekil-9).

Şekil 1. Açıklayıcı faktör analizine ait yamaç-birikinti grafiği plot

Yamaç-Birikinti grafiği incelendiğinde, ikinci noktadan sonra eğim bir plato yapmaktadır. Bu noktadan sonraki faktörlerin varyansa yaptıkları katkı hem küçük hem de yaklaşık olarak aynıdır. Bu açıdan faktör yapısının bir olduğu görülmektedir. Analiz sonrasında yapılan faktör analizinde, ölçek içerisindeki maddelere ilişkin ortak varyans ve faktör yükleri aşağıda Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Ebeveynlik stres ölçeğine ilişkin madde faktör yükleri ve açıklanan varyans

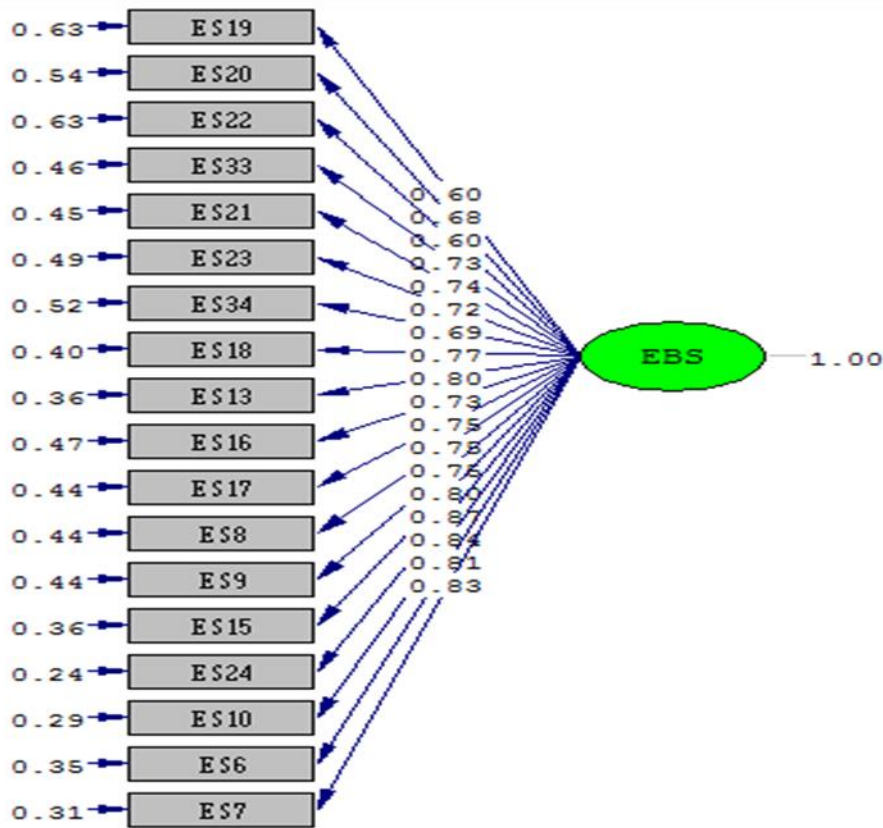
Maddeler	Ortak Varyans	AFA Faktör Yükleri	DFA Faktör Yükleri
Madde 6	.49	.69	.81
Madde 7	.41	.63	.83
Madde8	.60	.77	.75
Madde 9	.60	.77	.75
Madde 10	.58	.75	.84
Madde 13	.64	.80	.80
Madde 15	.61	.77	.80
Madde 16	.60	.77	.73
Madde 17	.62	.78	.75
Madde 18	.66	.80	.77

Madde 19	.77	.87	.60
Madde 20	.72	.87	.68
Madde 21	.71	.84	.74
Madde 22	.74	.85	.60
Madde 23	.67	.81	.72
Madde 24	.66	.77	.87
Madde 33	.71	.84	.73
Madde 34	.65	.80	.69

Not: Açıklanan Toplam Varyans: %63.43, AFA=Açımlayıcı Faktör Analizi, DFA=Doğrulamalı Faktör Analizi

Maddelerin tek faktörle açıklanan ortak varyansları .48 ile .77 arasında değişmektedir. Aynı zamanda yapılan döndürmeden sonra ölçeğe ilişkin faktör yüklerinin .63-.87 arasında değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi sonucunda tanımlanan ölçeğin tek faktörlü yapısını test etmek amacıyla LISREL 8.7 programı kullanılarak doğrulamalı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. İlk olarak gözlenen değişkenlerin t değerlerinin manidarlık düzeyi incelenmiştir. t değerlerinin 2.56'dan yüksekliğinden dolayı .01 düzeyinde manidar olduğu söylenebilir. t değerlerinin manidarlığının incelenmesinden sonra, göstergelerin standartlaştırılmış regresyon katsayısı incelenmiştir. Standartlaştırılmış regresyon katsayısının .31 ile .63 arasında olduğu görülmektedir. Yapılan DFA sonucunda örtük değişken (faktör) ile gözlenen değişkenler arasındaki ilişkileri, gözlenen değişkenlerin hata varyansları ve elde edilen faktör yükleri Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2: Ebeveynlik stres ölçeği doğrulamalı faktör analizi sonuçları

Doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen modelin p değeri .01 düzeyinde manidardır. Modele ait x^2/sd oranı 2.37 ($302.01 / 135 = 2.37$) olarak bulunmuştur. Bu çerçevede X^2/sd oranının 3'ün altında olması nedeniyle uyumun mükemmel olduğu ifade edilebilir (Kline, 2005). Tanımlanan model içerisinde RMSEA incelendiğinde .06 düzeyinde bir uyum indeksi, CFI=.99, NNFI=.89, GFI=.85 düzeyinde değerler elde edilmiştir. Bu değerler doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen uyum indekslerinin kabul edilebilir olduğunu ortaya koymaktadır (Bentler ve Hu, 1999; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008; Sümer, 2000).

Güvenirlilik Sonuçları

Ebeveynlik Stres Ölçeği'nin güvenirliliğine ilişkin olarak iç tutarlılık katsayısı incelenmiştir. Ölçeğin hesaplanan tek faktörlü boyutu için hesaplanan iç tutarlılık katsayısı .96 olarak bulunmuştur.

Ölçeğe ilişkin yapı geçerliliği ve güvenirlilik analiz sonuçları ölçeğin Türk kültürü içerisinde ebeveynlik stresinin düzeyini belirlemede kullanılabilecek olan bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Ölçek 18 maddeden oluşmaktadır ve ebeveyn, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocuğun özelliklerini içeren tek boyuttan oluşan bir yapıdadır. Ebeveynlik Stres Ölçeği, 0 (Hiç Tanımlamıyor), 4 (Çok iyi tanımlıyor) olmak üzere Likert tipi değerlendirilen bir ölçme aracıdır. Ölçeğe ait örnek maddeler aşağıda sunulmuştur:

Tablo 2. Ebeveynlik stres ölçeğine ilişkin örnek maddeler

Çocuğumla iyi bir iletişim kurmayı başaramıyorum.
Çocuğum eşimle aramda bir problem oluşturuyor.
Çocuğum yeterince başarılı biri değildir.
Çocuğumun davranış problemleri var.
Çocuğumla aramdaki duygusal bağın yeterli olmadığını düşünüyorum.
Ebeveynlik rolünü üstlenmek bana çok zor geliyor.
Ebeveyn olduğum için pişmanlık duyuyorum.

Tartışma

Bu çalışmanın amacı, ebeveyn olmaya ilişkin yaşanan stres düzeyini belirlemeye yönelik bir ölçme aracı geliştirmektir. Bir ebeveyn olmaya ilişkin yaşanan stres durumu, bu rolü yerine getirmede motivasyonel bir kaynak olarak sağlıklı aile işlevselliği için gereklidir.

Bir sistem bağlamında evlilik ilişkisini anlamak, sistemi oluşturan alt sistemlerin etkileşimlerini anlamayı gerektirir. Alt sistem olarak ebeveyn olma, ebeveynlik rolünü yerine getirmede yaşanan stres yalnızca bireysel boyutta değil aynı zamanda anne-çocuk, baba-çocuk gibi alt sistemleri de etkiler. Ebeveynlik çocuğun yaşamında önemli bir rol oynar ve ebeveynlik uygulamaları çocuk ya da gencin gelişim alanları üzerinde oldukça fazla etkiye sahiptir. Ebeveynlik rollerinin ve sorumluluklarının yerine getirilmesi ve bunu yerine getirmede isteklilik ve motivasyon ebeveyn-çocuk ilişkisi açısından önemlidir. Yaşanan ebeveynlik stresi yalnızca anne-baba ve çocuk arasında değildir. Aynı zamanda ebeveynlik stresi anne-babalık niteliğini olumsuz yönde etkileyerek aile işlevselliğini bozabilir. Kağıtçıbaşı (2012), bu durumu şöyle açıklamaktadır; anne babalık makrosistem faktörlerinden etkilendiğini ve karşılığında toplumsal değerler, inançlar, gelenekler ve normlarla gelişimsel sonuçlar arasında aracılık ederek gelişmekte olan çocuğu etkilediğini öne sürmektedir. Bu durum aile içerisinde yaşanan ebeveynlik stresinin yalnızca ana babalık rolleriyle de sınırlı olmadığını göstermektedir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre yaşanan ebeveynlik stresinin aile içerisindeki etkileşimleri bu bağlamda önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Ebeveynlik Stres Ölçeği'nin psikometrik özelliklerini incelemek üzere yapılan geçerlilik ve güvenirlilik analiz çalışmalarından elde edilen sonuçlar, normal gelişimsel özelliğe sahip

çocuklu olan anne ve babaların, ebeveyn olmaya ilişkin olarak yaşadıkları stres durumunu ölçebilecek özellikte bir ölçme aracı olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bu sonuçların Özmen ve Özmen (2012) tarafından geliştirilen Ebeveynlik Stres Ölçeği'yle benzer yapılar gösterdiği söylenebilir. Özellikle de her iki ölçek geliştirme çalışmasında Ebeveynlik Stres Ölçeği tek boyutlu bir yapıda değerlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle bu çalışmada ölçeğin ulaşılan tek boyutlu bir yapının kaynağı uygulama yapılan grubun özelliklerinden, aile yaşam döngüsünden ve çocukların sahip olduğu gelişimsel özelliklerin farklılığından kaynaklanabileceği söylenebilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve ESÖ'nün Gelecek Araştırmalar için Öneriler

Bu çalışmanın birtakım sınırlılıkları söz konusudur. Bunlardan birincisi, ölçek geliştirme sürecinde araştırma grubuna dahil edilen anne babaların sahip olduğu çocukların normal gelişimsel özellik göstermeleriyle ilgilidir. Dolayısıyla bu sınırlılık göz önüne alındığında farklı gelişimsel dönemde bulunan çocuklara sahip ebeveynlerde, hem ebeveynlik stresinin kavramsal yapısının anlaşılmasında hem de ölçeğin psikometrik özellikleriyle yeniden incelenebilir. Ebeveynlik stresinin çocuğun yaşı, gelişimsel özellikleri ya da aile yaşam döngüsü temel alınarak başka araştırmaların planlanması ebeveynlik stresinin doğasının anlaşılması açısından katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın bir diğer sınırlılığı ise, araştırma grubunda yer alan ebeveynlere ulaşmada yaşanan zorluktur. Bilindiği üzere, evlilik ve aile danışmanlığı alanında araştırmalarda hedeflenen araştırma grubuna ulaşmada oldukça zorlanılmaktadır. Bu durum araştırma içerisinde de yaşanmıştır. Aile ve çift danışmanlığında araştırma yapmayı planlayan araştırmacıların bu süreçte aile ya da çiftlere verilecek geribildirim ve onların bu süreçte katılımlarının teşvik edilmesine dikkat etmek oldukça yararlı olabilir.

Bu çalışma; ESÖ'nün geçerli ve güvenilir bir yapı sağlaması açısından önemlidir. Bu araştırmada ele alınan ebeveynlik stresinin teorik açıklamalar da dikkate alındığında da normal gelişimsel özelliğe sahip olan, gelişimsel açıdan bir problemi olmayan çocuğa sahip ebeveynlerde de ebeveynlik stresinin var olduğuna dair güçlü bir kanıt olabilmektedir. Bu sonuç aynı zamanda aile işlevselliğini anlamada kültürel açıklamalar açısından önemlidir.

Aile sistemi içerisinde bir ebeveynin yaşadığı ebeveyn olmaya ilişkin yaşanan stres durumu hem eşini etkiler hem de eşinden etkilenir. Dolayısıyla bu karşılıklı etki durumu dikkate alındığında, ebeveynlik stresinin yapı geçerliliği çalışmalarında ikili analiz tekniklerinin kullanımı hem ebeveynlik stresinin yapısının anlaşılmasında hem de evlilik ilişkisinde karşılıklı etki durumlarının kültürel olarak anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İlgili literatür içerisinde de tartışıldığı üzere ebeveynlik stresi; ebeveynin yaşından içinde bulunduğu kültürün etkisine kadar geniş bir şekilde etkilenmektedir. Dolayısıyla bu betimleyici bilgilere dayalı olarak çalışmaların planlanmasında geliştirilen bu ölçme aracının oldukça işe yarar olduğu düşünülmektedir. Ebeveyn olmaya ilişkin yaşanan ebeveynlik stresini azaltmaya yönelik programları geliştirme, ebeveynlik becerilerini geliştirme, ebeveyn-çocuk etkileşimini arttırmada bu programların etkililiği ESÖ aracılığıyla test edilebilir.

Kaynakça

- Abidin, R.R. (1989). *The Determinants of Parenting: What variables do we need to look at ?* Annual Meeting of the American Psychological Association (97th, New Orleans, LA, August 11-15).
- Abidin, R. R. (1992). The determinants of parenting behavior. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21(4), 407-412.
- Abidin, R. R. (1995). *Parenting Stress Index: Professional Manual* (3rd ed.). Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, Inc.

- Barbarin, O. A., Hughes, D., & Chesler, M. A. (1985). Stress, coping, and marital functioning among partners of children with cancer. *Journal of Marriage and Family*, 47(2), 473-480.
- Belsky, J. (1984). The Determinants of Parenting: A Process Model. *Child Development*, 55 (1), 83-96
- Belsky, J., Robbins, E., & Gamble, W. (1984). *The determinants of parental competence: Towards a contextual theory*. In M. Lewis & L. Rosenblum (Eds.), *Social connections: Beyond the dyad* (pp. 251-279). New York, NY: Plenum Press.
- Bodenmann, G. (2005). *Dyadic coping and its significance for marital functioning*. In T.Revenson, K.Kayser, & G.Bodenmann (Eds.) *Couples coping with stress: Emerging perspectives on dyadic coping* (pp.33-50). Washington, DC: American Psychological Association.
- Bodenmann, G., Pihet, S. & Kayser, K. (2006). The Relationship Between Dyadic Coping and Marital Quality: A 2-Year Longitudinal Study. *Journal of Family Psychology*, 20(3), 485-493.
- Britner, P., Morog, C. M., Pianta, C.R. & Marvin, R.S. (2003). Stress and Coping: A Comparison of Self-Report Measures of Functioning in Families of Young Children with Cerebral Palsy or No Medical Diagnosis. *Journal of Child and Family Studies*, 12(3), 335-348.
- Brown, M. D. (2012). *Dyadic Coping, Relationship Satisfaction, and Parenting Stress among Parents of Children with an Autism Spectrum Disorder: The Role of the Couple Relationship*. A Dissertation In Marriage and Family Therapy, Texas Tech University
- Çekiç, A., Akbaş, T. ve Hamamcı, Z. (2015). Anne Baba Stres Ölçeği'nin Türkçe' ye uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(3), 647-667.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem .
- Dabrowska A., & Pisula E. (2010). Parenting stress and coping styles in mothers and fathers of pre-school children with autism and Down syndrome. *Journal of Intellectual Disability Research*. 54(3):266-80.
- Deater-Deckard, K. (1998). Parenting Stress and Child Adjustment: Some Old Hypotheses and New Questions. *Clinical Psychology: Science and Practice*. 5(3),314-332.
- Devine, K. A., Heckler, C. E., Katz, E. R., Fairclough, D. L., Phipps, S., Sherman-Bien, S., Dolgin, M. J., Noll, R. B., Askins, M. A., Butler, R. W., & Sahler, O. J. Z. (2013, April 1). Evaluation of the Psychometric Properties of the Pediatric Parenting Stress Inventory (PPSI). *Health Psychology* 33(2):130-8. doi: 10.1037/a0032306.
- Emmen, R.A.G., Malda, M., Mesman, J., IJzendoorn, M.H. & Prevo, M.J.L. (2013). Socioeconomic Status and Parenting in Ethnic Minority Families: Testing a Minority Family Stress Model. *Journal of Family Psychology*, 27(6), 896-904.
- Güler, M. ve Yetim, Ü. (2008). Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 34-43.
- Gülaldı, D. (2010). *Erken Çocuklukta Serebral Pals'li ve Otistik Çocuk Annelerinin Ebeveyn Stres Düzeylerinin Yaşam Doyumları ile İlişkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Hooper, D. Coughlan, J. & Mullen, M. (2008). Structural equation modeling: Guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*. 6(1), 53-60.
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi: Kültürel Psikoloji*. İstanbul: Koç Yayınları. 3.Baskı.
- Kaner, S. (2001). Aile Stresini Değerlendirme Ölçeği (The Questionnaire on Resource and Stress-F) Faktör Yapısı, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34(1), 1-10.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd Ed.).New York: Guilford Press
- Lavee, Y., Sharlin, S., & Katz, R. (1996). The effect of parenting stress on marital quality. *Journal of Family Issues*, 17, 114-135.

- Margalit, M. & Kleitman, T. (2006). Mothers' stress, resilience and early intervention. *European Journal of Special Needs Education, 21*(3), 269-283.
- McPherson, A., Lewis, K., Lynn, A. E., Haskett, M.E., & Behrend, T. S. (2008). Predictors of parenting stress for abusive and nonabusive mothers. *Journal of Child and Family Studies, 18*, 61-69.
- Mert, E., Hallıoğlu, O., & Ankaralı Çamdeviren, H. (2008). Ebeveyn Stres İndeks Kısa Formun Türkçe Uyarlaması: Bir Psikometrik Çalışma. *Türkiye Klinikleri, 28*, 291-296.
- Morse, K. M. (2010). *The determinants and consequences of empathic parenting: Testing an expansion of Belsky's model of parenting using SEM*. Dissertation Prepared for the Degree of, Doctor of Philosophy, University of North Texas.
- O'Brien, B.T., DeLongis, A., Pomaki, G., Puterman, E. & Zwicker, A. (2009). Couples Coping with Stress The Role of Empathic Responding. *European Psychologist, 14* (1), 18-28.
- Ostberg, M., & Hagekull, B. (2000). A structural modeling approach to the understanding of parenting stress. *Journal of Clinical Child Psychology, 29*, 615-625.
- Özmen, S. K., & Özmen, A. (2012). Anne baba stres ölçeğinin geliştirilmesi. *Millî Eğitim Yayınları, 41*(196), 20.
- Pedro, M. F., Ribeiro, T., & Shelton, K. H. (2012). Marital satisfaction and partners' parenting practices: The mediating role of coparenting behavior. *Journal of Family Psychology, 26*(4), 509-522
- Pisterman, S., Firestone, P., McGrath, P., Goodman, J., Webster, I., Mallory, R., & Coffin, B., (1992). The effects of parent training on parenting stress and sense of competence. *Canadian Journal of Behavioural Science. 24*(1), 41-58.
- Raikes, H. A., & Thompson, R. A. (2005). Efficacy and social support as predictors of parenting stress among families in poverty. *Infant Mental Health Journal, 26*, 177-190
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları, 3*(6), 49-74.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (1996). *Using multivariate statistics* (3rd ed.). New York: HarperCollins
- Tahmassian, K., Anari, M., & Fathabardi, M. (2011). *The Influencing Factors of parenting stress in Iranian mothers*. International Conference on Social Science and Humanity. IACSIT Press, Singapore.
- Tavşancıl, E. (2005). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. (İkinci Baskı). Ankara: Nobel
- Vandsburger, E., Harrigan, M., & Biggerstaff, M. (2008). In Spite of All, We Make It: Themes of Stress and Resiliency as Told by woman in Families Living in Poverty. *Journal of Family Social Work, 11*(1), 17-35.
- Walker, P.A. (2000). *Parenting Stress: A Comparison of Mothers and Fathers of Disabled and Non-Disabled Children*. University of North Texas, Dissertation Prepared for the Degree of Doctor of Philosophy.
- Williford, A. P., Calkins, S.D., & Keane, S.P. (2007). Predicting change in parenting stress across early childhood: Child and maternal factors. *Journal of Abnormal Child Psychology, 35*, 251-263.

Extended Abstract

Introduction

Parenting can be considered one of the important responsibilities in adult life. These responsibilities may cause parents to experience stress, which is called parenting stress. In other words, parenting stress can be defined as physiological and psychological reactions of parents when they are trying to adapt to parenting (Deater-Deckard, 1998).

Approaches of Abidin (1992) and Belsky (1984) to parenting stress is remarkable in this sense. Abidin's (1995) parenting stress approach explains the potential situations that directly and indirectly affect parenting stress in the context of Bronfenbrenner's social-ecological approach. Abidin (1995) identified three important sources for parenting stress: (i) Children's characteristics, (ii) Parenting characteristics, and (iii) Situational-Demographic Life Stress. Belsky (1984) stated in his model of parenting that stress is influenced by parental self-

development history, parental personality, marital relationships, occupations of parents, parental social networks, and characteristics of the child. In this context, Belsky (1984) noted three important determinants of parenting: (i) personal psychological resources of parents, (ii) the characteristics of the child, and (iii) the contextual sources of stress and support.

For the interventions and approaches prepared for families to be effective the level and the source of their stress and the way they cope with this stress should be determined. At the same time, it is noteworthy that the field of Counseling and Guidance is a rapidly developing, especially in the studies of family and couples. However, it is obvious that researchers need culture-specific scales in their studies. Therefore, it is an important requirement to have a culture-specific parenting stress scale. The aim of this study was to develop scale to determine the level of parenting stress.

Method

Participants

The parents in the study consisted of people with children who were in low socioeconomic-level primary schools in Ankara. Participants were selected randomly on a volunteer-basis. The participants of the study were composed of 307 married people who has at least one children. In this study, the age of the participants ranges from 22 to 53 and the average of participants' ages is 37.44 (Ss: 5.48).

Data Collection Tools

Parenting Stress Scale: It was developed to measure the stress state of parents with children with normal development, in relation to being a parent. The scale consisted of 18 items. These items include parenting, parent-child relationship and child characteristics (e.g., It is hard for me to take a parental role). This scale shows a one-dimensional structure. The score interval of the scale is 0 to 72 and the higher the score, the higher the level of parental stress.

Results and Discussion

The construct validity of the parenting stress scale was examined via confirmatory factor analysis (CFA) and exploratory factor analysis. This scale shows a one-dimensional structure. Regarding construct validity, the results of CFA yielded an adequate fit for the one dimensional structure of $\chi^2/df = 302.01 / 135 = 2.37$, RMSEA= .06, CFI=.99, NNFI=.89, GFI=.85. The Cronbach's alphas were found as .96. The scale consisted of 18 items. The score interval of the scale is 0 to 72 and the higher the score is higher the level of parent's stress.

The results of the validity and reliability analysis conducted to examine the psychometric properties of the Parenting Stress Scale showed that the scale can measure the stress state of the parents with children with normal development with regard to being a parent. These results are in line with Parenting Stress Scale developed by Özmen and Özmen (2012). Particularly in both scale development studies, the Parenting Stress Scale was assessed in a one-dimensional structure. In this study, one-dimensional structure of the scale may be due to the characteristics of the study group, the family life cycle, and the developmental characteristics of the children.

There are some limitations of this study. The first of these is that the study group consisted of parents who had children with normal development. Therefore, , parents who has children in different developmental periods can be examined both in understanding the conceptual structure of parenting stress and in the psychometric properties of the scale. Planning other studies based on the child's age, developmental characteristics, or family life cycle will contribute to the understanding of the nature of parenting stress.

Parental stress, as discussed in the relevant studies, depends on several factors varying between the ages of the parents to the culture. Therefore, this study is thought to be useful in terms of planning studies based on this descriptive data. Development of programs related to reducing parental stress, improving parenting skills, and enhancing parent-child interaction can be tested through this developed scale.